

فهرست مطالب

مقدمه.....	۱۹
کم توجهی به حقوق مالیه عمومی در نظام آموزشی و حرفهای.....	۲۰
ضرورت اصلاح نظام حقوق مالیه عمومی.....	۲۳
اهمیت نظام حقوق مالیه عمومی.....	۲۵

بخش یکم

درآمدی بر حقوق مالیه عمومی

فصل یکم

مفهوم، تاریخچه و مبانی حقوق مالیه عمومی

مبحث یکم - تحلیل مفهومی.....	۲۹
مبحث دوم - تاریخچه حقوق مالیه عمومی در ایران.....	۳۴
مبحث سوم - مبانی حقوق مالیه عمومی.....	۴۸

فصل دوم

اقتصاد سیاسی و حقوق مالیه عمومی

مبحث یکم - حقوق مالیه عمومی در نظریات فردگرا.....	۵۳
مبحث دوم - حقوق مالیه عمومی در نظریات جمع گرا.....	۵۸
مبحث سوم - حقوق مالیه عمومی در اقتصاد اسلامی.....	۶۰

فصل سوم

اصول حقوقی حاکم بر حقوق مالیه عمومی

مبحث یکم - اصول شکلی.....	۷۰
گفتار یکم - اصل وحدت نظام مالیه عمومی.....	۷۰

- گفتار دوم - اصل تشریفاتی بودن ۷۲
- گفتار سوم - اصل امری بودن ۷۵
- گفتار چهارم - اصل موقت بودن هنجارهای مالی ۷۶
- مبحث دوم - اصول ماهوی ۷۸
- گفتار یکم - اصول مربوط به حاکمیت قانون ۷۸
- گفتار دوم - اصول مبتنی بر حکمرانی خوب ۸۰
- گفتار سوم - اصول منبعث از قانون اساسی ۸۱
- بند یکم - اصل نفی سبیل ۸۲
- بند دوم - اصل استقلال ۸۲
- بند سوم - اصل کوچک سازی دولت ۸۴
- بند چهارم - اصل توسعه پایدار ۸۵
- بند پنجم - اصل منع تبعیض و برابری ۸۷
- بند ششم - اصل عدم مغایرت هنجارهای حقوقی با موازین اسلامی ۸۸
- بند هفتم - اصل عدم مغایرت با تعهدات و موازین بین المللی ۹۰

فصل چهارم

منابع و قلمرو حقوق مالیه عمومی

- مبحث یکم - منابع حقوق مالیه عمومی ۹۱
- گفتار یکم - قانون اساسی ۹۲
- گفتار دوم - قوانین موضوعه ۹۳
- گفتار سوم - آرای قضایی و شبه قضایی ۹۴
- گفتار چهارم - مقررات دولتی ۹۶
- گفتار پنجم - منابع تکمیلی ۹۷
- مبحث دوم - قلمرو حقوق مالیه عمومی ۹۷
- گفتار یکم - تفکیک حقوق محاسباتی و حقوق مالی ۹۸

- گفتار دوم - تفاوت های احکام مالی با محاسباتی ۱۰۰
- بند یکم - تفاوت در موضوع ۱۰۰
- بند دوم - زمانمند یا دایمی بودن احکام ۱۰۰
- بند سوم - رعایت سلسله مراتب برنامه ای ۱۰۱
- بند چهارم - محدود یا عام بودن شمول حکم ۱۰۲

بخش دوم

حقوق محاسباتی

فصل یکم

اقسام احکام حقوق محاسباتی

- مبحث یکم - نظام حقوقی حاکم بر تهیه و تصویب احکام مالی ۱۰۵
- گفتار یکم - قوانین مالی دایمی ۱۰۷
- گفتار دوم - قوانین مالی موقت ۱۰۷
- بند یکم - قوانین برنامه توسعه ۱۰۷
- بند دوم - قوانین بودجه سنواتی ۱۰۸
- بند سوم - سیاست های مالی ۱۰۹
- مبحث دوم - نظام حقوقی حاکم بر منابع کشور ۱۱۰
- گفتار یکم - اصول کلی حاکم بر منابع عمومی ۱۱۱
- گفتار دوم - تقسیم بندی درآمدها ۱۱۲
- مبحث سوم - نظام حقوقی حاکم بر مصارف کشور ۱۱۹
- گفتار یکم - اصول کلی حاکم بر مصارف ۱۱۹
- گفتار دوم - تقسیم بندی مصارف بودجه کشور ۱۲۰
- گفتار سوم - نظام مناقصه و مزایده ۱۲۱
- مبحث چهارم - نظام حقوقی حاکم بر مدیریت اموال عمومی و دولتی ۱۲۳

- گفتار یکم - تقسیم بندی اموال دولتی ۱۲۴
- گفتار دوم - قواعد ویژه حاکم بر اموال دولتی ۱۲۶
- گفتار سوم - اعمال حقوق مالکانه بر اموال دولتی ۱۲۷
- بند یکم - اموال منقول ۱۳۰
- بند دوم - اموال غیر منقول ۱۳۰
- مبحث پنجم - نظام حقوقی حاکم بر مدیریت وجوه عمومی ۱۳۱
- گفتار یکم - مرحله تعیین و تخصیص اعتبارات ۱۳۲
- بند یکم - تصویب قانون ۱۳۲
- بند دوم - ابلاغ قانون و بودجه ۱۳۲
- بند سوم - موافقتنامه بودجه ۱۳۳
- بند چهارم - تخصیص بودجه ۱۳۵
- بند پنجم - توزیع اعتبارات ۱۳۷
- گفتار دوم - مرحله مصرف اعتبارات ۱۳۷
- بند یکم - تشخیص ۱۳۸
- بند دوم - تأمین اعتبار ۱۳۸
- بند سوم - تعهد ۱۳۹
- بند چهارم - تسجیل ۱۴۰
- بند پنجم - حواله ۱۴۱
- بند ششم - درخواست وجه ۱۴۱
- بند هفتم - انجام هزینه ۱۴۲
- مبحث ششم - نظام نظارت بر امور مالی و محاسباتی ۱۴۲
- گفتار یکم - نظارت قوه مجریه ۱۴۳
- بند یکم - نظارت رییس دستگاه ۱۴۳
- بند دوم - نظارت سازمان برنامه و بودجه کشور ۱۴۴
- بند سوم - نظارت وزارت امور اقتصاد و دارایی ۱۴۴

الف - ذیحساب	۱۴۵.....
ب - خزانه	۱۴۵.....
پ - سازمان حسابرسی	۱۴۶.....
بند چهارم - وزارت اطلاعات	۱۴۸.....
بند پنجم - مراجع شبه قضایی اداری	۱۴۹.....
گفتار دوم - نظارت قوه قضاییه	۱۴۹.....
بند یکم - سازمان بازرسی کل کشور	۱۵۰.....
بند دوم - دیوان عدالت اداری	۱۵۱.....
بند سوم - نظارت رییس قوه قضاییه بر دارایی مسئولین	۱۵۱.....
بند چهارم - محاکم عمومی دادگستری	۱۵۱.....
گفتار سوم - نظارت نهاد مقنن	۱۵۲.....
بند یکم - سوال، تذکر و استیضاح	۱۵۲.....
بند دوم - نظارت رییس مجلس شورای اسلامی بر مصوبات دولت	۱۵۳.....
بند سوم - تحقیق و تفحص	۱۵۵.....
بند چهارم - کمیسیون اصل نودم قانون اساسی	۱۵۵.....
بند پنجم - دیوان محاسبات کشور	۱۵۶.....
الف - ماهیت و صلاحیت دیوان محاسبات کشور	۱۵۷.....
ب - ارکان دیوان محاسبات	۱۶۱.....
۱- ریاست دیوان	۱۶۱.....
۲- دادستانی	۱۶۴.....
۳- هیئت های مستشاری	۱۶۵.....
۴- هیئت تجدید نظر مستشاری	۱۶۹.....
۵- محکمه تجدیدنظر	۱۷۰.....
۶- هیئت عمومی دیوان محاسبات کشور	۱۷۲.....
۷- واحدهای فنی و حسابرسی	۱۷۳.....
پ - سازوکارهای دیوان محاسبات کشور برای نظارت مالی	۱۷۳.....

- ۱- تفریغ بودجه ۱۷۳
- ۲- رسیدگی به تخلفات مالی دستگاه های اجرایی ۱۷۴
- ت - آیین رسیدگی به تخلفات در دیوان محاسبات کشور ۱۷۵
- ۱- کشف و اعلام تخلف ۱۷۵
- ۱-۱. گزارش واحدهای فنی دیوان محاسبات کشور ۱۷۶
- ۱-۲. گزارش ذیحسابان ۱۷۶
- ۱-۳. گزارش سازمان حسابرسی ۱۷۷
- ۱-۴. گزارش سازمان بازرسی کشور ۱۷۷
- ۱-۵. گزارش کمیسیون اصل نودم قانون اساسی ۱۷۸
- ۱-۶. گزارش وزارت اطلاعات ۱۷۸
- ۱-۷. گزارش رؤسا و مدیران دستگاه های اجرایی ۱۷۸
- ۱-۸. گزارش دیوان عدالت اداری ۱۷۹
- ۱-۹. گزارش های عمومی ۱۷۹
- ۲- آیین رسیدگی در دادسرا ۱۷۹
- ث - ماهیت احکام صادره از دیوان محاسبات کشور ۱۸۳
- ۱- برانت ۱۸۳
- ۲- حکم به مجازات های اداری ۱۸۴
- ۳- حکم به جبران خسارت و ضرر و زیان ۱۸۴
- ۴- ارسال پرونده به مراجع قضایی در صورت احراز وقوع جرم ۱۸۵
- ۵- گزارش تخلفات مالی رییس جمهور و وزرا به مجلس شورای اسلامی .. ۱۸۵
- ج - آسیب شناسی دیوان محاسبات کشور ۱۸۶

فصل دوم

استثنائات حقوق محاسباتی

- مبحث یکم - مبانی نظری ۱۹۳
- گفتار یکم - نفوق نگاه سیاسی بر حقوقی ۱۹۴

گفتار دوم - ضرورت	۱۹۵
گفتار سوم - کارآمدی	۱۹۸
مبحث دوم - اصول حقوقی حاکم بر استثنائات حقوق محاسبانی	۲۰۰
۱- ضرورت استمرار حکومت قانون در استثنائات محاسبانی	۲۰۰
۲- قابلیت توجیه	۲۰۰
۳- مستند بودن	۲۰۰
۴- موقت بودن	۲۰۱
۵- تفسیر مضیق	۲۰۱
۶- منع تخصیص اکثر	۲۰۱
۷- معلوم بودن	۲۰۱
۸- ضروری بودن استفاده از استثنائات	۲۰۱
مبحث سوم - موارد استثنایی	۲۰۲
گفتار یکم - مراجع استثنایی	۲۰۲
بند یکم - قوه مقننه	۲۰۲
الف - مجلس شورای اسلامی	۲۰۲
ب - شورای نگهبان	۲۰۵
پ - دیوان محاسبات کشور	۲۰۸
بند دوم - قوه قضاییه	۲۰۹
بند سوم - مؤسسات عمومی غیردولتی	۲۱۱
بند چهارم - شرکت های دولتی	۲۲۰
بند پنجم - وزارتخانه ها و سازمان های وابسته	۲۲۷
الف - وزارت جهاد کشاورزی	۲۲۷
۱- سازمان شیلات ایران	۲۲۹
۲- شرکت سهامی چای ایران	۲۳۰
۳- شرکت شهرک های کشاورزی	۲۳۰
ب - وزارت اطلاعات	۲۳۰

- پ - سازمان‌های وابسته به وزارت نیرو ۲۳۲
- ت - سازمان‌های وابسته به وزارت دفاع و پشتیبانی نیروهای مسلح جمهوری اسلامی ایران ۲۳۲
- ۱- سازمان صنایع هوافضای نیروهای مسلح جمهوری اسلامی ایران ۲۳۲
- ۲- سازمان صنایع هوایی نیروهای مسلح ۲۳۳
- ۳- شرکت صنایع الکترونیک ایران ۲۳۳
- ث - نهادهای وابسته به وزارت صنعت، معدن و تجارت ۲۳۴
- ۱- سازمان گسترش و نوسازی صنایع ایران ۲۳۴
- ۲- سازمان توسعه و نوسازی معادن و صنایع معدنی ایران ۲۳۵
- ۳- سازمان صنایع کوچک و شهرک‌های صنعتی ایران ۲۳۵
- ج - شرکت‌های اصلی تابعه وزارت نفت ۲۳۷
- ۱- شرکت ملی نفت ایران ۲۳۷
- ۲- شرکت ملی صنایع پتروشیمی ۲۳۹
- ۳- شرکت ملی گاز ایران ۲۴۰
- ۴- شرکت پالایش و پخش فرآورده‌های نفتی ۲۴۱
- چ - سازمان‌های وابسته به وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی ۲۴۱
- ح - سازمان‌های وابسته به وزارت راه و شهرسازی ۲۴۲
- ۱- شرکت هواپیمایی جمهوری اسلامی ایران ۲۴۲
- ۲- سازمان بنادر و دریانوردی ۲۴۲
- خ - سازمان‌های وابسته به وزارت امور اقتصادی و دارایی ۲۴۴
- د - سازمان‌های وابسته به وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی ۲۴۴
- ۱- سازمان فرهنگ و ارتباطات اسلامی ۲۴۴
- ۲- سازمان خبرگزاری جمهوری اسلامی ۲۴۵
- ذ - سازمان‌های وابسته به وزارت دادگستری ۲۴۵
- بند ششم - نهادها و مؤسسات دولتی ۲۴۶
- الف - مجمع تشخیص مصلحت نظام ۲۴۶

ب - دانشگاه ها و مراجع علمی	۲۴۸
پ - صدا و سیمای جمهوری اسلامی ایران	۲۵۳
ت - سازمان انرژی اتمی ایران	۲۵۴
ث - بنیاد ملی نخبگان	۲۵۴
ج - سازمان مناطق آزاد تجاری - صنعتی جمهوری اسلامی ایران	۲۵۵
بند هفتم - مؤسسات انتفاعی وابسته به دولت	۲۵۵
الف - بانک های دولتی	۲۵۵
ب - شرکت های بیمه های دولتی	۲۵۸
پ - مؤسسات اعتباری دولتی	۲۶۱
ت - صندوق های توسعه ای و حمایتی دولت	۲۶۱
۱- صندوق های موضوع ماده (۱۵) قانون رفع موانع تولید رقابت پذیر و ارتقای	
نظام مالی کشور	۲۶۱
۱-۱. صندوق ضمانت سرمایه گذاری صنایع کوچک	۲۶۳
۱-۲. صندوق حمایت از تحقیقات و توسعه صنایع الکترونیک	۲۶۳
۱-۳. صندوق توسعه صنایع دریایی	۲۶۳
۲- صندوق بیمه سرمایه گذاری فعالیت های معدنی	۲۶۴
۳- صندوق حمایت از توسعه سرمایه گذاری در بخش کشاورزی	۲۶۴
۴- صندوق ضمانت صادرات ایران	۲۶۴
۵- صندوق توسعه ملی	۲۶۵
۶- صندوق حمایت از پژوهشگران و فناوران کشور	۲۶۶
گفتار دوم - موضوعات استثنایی	۲۶۷
گفتار سوم - اعتبارات استثنایی	۲۶۸
بند یکم - تاریخچه اعتبارات خارج از شمول در قوانین مالی کشور	۲۷۰
الف - دوره اول: پس از پیروزی انقلاب اسلامی تا سال ۱۳۶۶	۲۷۰
ب - دوره دوم: از سال ۱۳۶۶ تا ۱۳۷۲	۲۷۴
پ - دوره سوم: از سال ۱۳۷۲ تا ۱۳۸۹	۲۷۴

- ت - دوره چهارم: از سال ۱۳۸۹ تا ۱۳۹۴ ۲۷۵
- ث - دوره پنجم: تصویب قانون الحاق (۲) ۲۷۵
- بند دوم - قلمرو اعتبارات خارج از شمول ۲۷۶
- الف - حداکثر نیم درصد از اعتبارات هزینه‌ای تخصیص یافته بودجه عمومی دولت ۲۷۶
- ب - حداکثر نیم درصد از اعتبارات اختصاصی تخصیص یافته بودجه عمومی دولت ۲۷۷
- پ - حداکثر یک درصد از اعتبارات تملک دارایی‌های سرمایه‌ای تخصیص یافته بودجه عمومی دولت ۲۷۷
- ت - حداکثر بیست و پنج صدم درصد از مجموع هزینه‌های شرکت‌های دولتی ۲۷۸
- ث - حداکثر نیم درصد از مجموع هزینه‌های سرمایه‌ای شرکت‌های دولتی ۲۷۹
- ج - حداکثر پنجاه درصد از اعتبارات هزینه‌ای و اختصاصی تخصیص یافته توسعه علوم و فناوری و پژوهش‌های کاربردی ۲۷۹
- بند سوم - تشریفات اجرای اعتبارات خارج از شمول ۲۸۰
- الف - درخواست دستگاه اجرایی ۲۸۰
- ب - تأیید سازمان برنامه و بودجه کشور ۲۸۱
- پ - تخصیص یافتن اعتبارات ۲۸۱
- ت - رعایت منبع قانونی اعتبارات خارج از شمول ۲۸۳
- بند چهارم - ارزیابی حقوقی اعتبارات خارج از شمول ۲۸۴
- گفتار چهارم - ارزیابی حقوقی مراجع و موضوعات استثنایی ۲۹۳
- بند یکم - صلاحیت هنجارهای حقوقی برای ایجاد استثنائات محاسباتی ۲۹۵
- بند دوم - دسته‌بندی منابع حقوق حاکم بر استثنائات محاسباتی ۳۰۲
- الف - استثنائات محاسباتی که مشمول قانون نحوه هزینه کردن اعتباراتی که به موجب قانون از رعایت قانون محاسبات و سایر مقررات عمومی دولت مستثنی هستند، شده‌اند ۳۰۲

ب- استثنائات محاسباتی که قواعد حاکم بر آن در خود ماده موجد استثنا ذکر شده	۳۰۳.....
است	
پ- استثنائات محاسباتی که جز در موارد مصرح قانونی تابع قوانین مالی - اداری	۳۰۴.....
خاص یا اساسنامه قانونی می باشند	
ت- استثنائات محاسباتی که جز در موارد مصرح قانونی تابع آیین نامه های مالی و	۳۰۴.....
محاسباتی مصوب مراجع داخلی می باشند	
بند سوم- شیوه های خروج از شمول قواعد عام محاسباتی	۳۰۵.....
الف- خروج از شمول قانون محاسبات عمومی کشور	۳۰۵.....
ب- خروج از شمول قوانین و مقررات عمومی	۳۰۵.....
پ- خروج از شمول قواعد عام با تبعیت از یک مرجع یا موضوع استثنایی	۳۰۶.....
ت- مستثنی شدن از شمول قوانین مالی و محاسباتی مغایر	۳۰۶.....
ث- خروج مراجع مستلزم ذکر و تصریح نام	۳۰۷.....
بند چهارم- نظارت بر استثنائات محاسباتی	۳۰۸.....

بخش سوم

حقوق مالی

فصل یکم

اقسام احکام حقوق مالی

مبحث یکم- منابع احکام موقت مالی	۳۱۵.....
گفتار یکم- سیاست های کلی نظام در خصوص احکام مالی	۳۱۵.....
گفتار دوم- قوانین پنجساله توسعه	۳۱۸.....
گفتار سوم- قوانین بودجه سنواتی	۳۲۰.....
بند یکم- ماهیت حقوقی بودجه	۳۲۱.....
بند دوم- اصول بودجه	۳۲۵.....
بند سوم- ارکان بودجه	۳۲۸.....

۳۳۹.....	الف- ماده واحده
۳۳۰.....	ب- تبصره‌های بودجه
۳۳۰.....	پ- جداول بودجه
۳۳۲.....	ت- پیوست های بودجه
۳۳۳.....	مبحث دوم- منابع احکام دایمی مالی
۳۳۴.....	گفتار یکم- قانون تنظیم بخشی از مقررات مالی دولت و الحاقات آن
۳۳۴.....	گفتار دوم- قانون وصول برخی از درآمدهای دولت و مصرف آن در موارد معین ..
۳۳۵.....	گفتار سوم- قانون احکام دایمی برنامه‌های توسعه کشور
۳۳۵.....	گفتار چهارم- قوانین گمرکی
۳۳۵.....	گفتار پنجم- قوانین مالیاتی
۳۳۶.....	گفتار ششم- سایر قوانین مالی
۳۳۶.....	گفتار هفتم- تبصره‌های دایمی قوانین بودجه سنواتی
۳۳۹.....	مبحث سوم- مقررات دولتی
۳۳۹.....	گفتار یکم- ضوابط اجرایی بودجه سنواتی
۳۴۰.....	گفتار دوم- بسته‌های اجرایی
۳۴۱.....	گفتار سوم- آیین‌نامه‌های مالی
۳۴۱.....	گفتار چهارم- سایر تصویب‌نامه‌های هیئت وزیران در خصوص احکام مالی
۳۴۲.....	گفتار پنجم- بخشنامه‌ها و دستورالعمل‌ها

فصل دوم

ماهیت منابع عمومی

۳۴۳.....	مبحث یکم- درآمدهای عمومی
۳۴۳.....	گفتار یکم- درآمدهای مالیاتی
۳۴۵.....	بند یکم - مالیات
۳۴۸.....	الف- مالیات‌های مستقیم

ب- مالیات های غیرمستقیم	۳۵۳
۱- مالیات بر ارزش افزوده	۳۵۳
۲- حقوق ورودی	۳۵۵
۳- عوارض	۳۵۷
۳-۱. تحلیل مفهومی	۳۵۷
۳-۲. تاریخچه عوارض	۳۵۸
۳-۳. قواعد کلی در خصوص عوارض	۳۵۹
۳-۴. انواع عوارض	۳۶۱
۳-۴-۱. عوارضی که اصل و میزان آن به حکم قانون تعیین می شود ..	۳۶۲
۳-۴-۲. عوارضی که اصل آن به حکم قانون تعیین شده اما میزان آن به	
تصویب مرجع مشخصی سپرده شده است	۳۶۴
۳-۴-۳. عوارضی که اصل و میزان آن به مرجع صلاحیتدار مشخصی	
سپرده شده است	۳۶۸
۳-۵. مواردی که از پرداخت عوارض معاف شده اند	۳۷۱
گفتار دوم- بهای خدمات	۳۷۳
گفتار سوم- جرایم و خسارات	۳۷۵
بند یکم - جریمه نقدی به عنوان تعزیر	۳۷۷
بند دوم - جریمه نقدی برای تخلف از ضوابط قانونی	۳۷۸
بند سوم - جریمه نقدی ناشی از استنکاف از تعهدات قراردادی	۳۷۸
بند چهارم- جریمه ناشی از استنکاف در پرداخت به موقع بدهی یا جریمه	۳۷۹
مبحث دوم- منابع حاصل از واگذاری دارایی های سرمایه ای	۳۷۹
گفتار یکم- منابع حاصل از فروش نفت و فرآورده های نفتی	۳۸۰
گفتار دوم- منابع حاصل از فروش و واگذاری اموال منقول و غیر منقول	۳۸۲
گفتار سوم- منابع واگذاری های طرح های تملک دارایی های سرمایه ای	۳۸۲
مبحث سوم - منابع حاصل از واگذاری دارایی های مالی	۳۸۴

مبحث چهارم - درآمد اختصاصی ۳۸۴

فصل سوم

ماهیت مصارف عمومی

مبحث یکم - تقسیم بندی مصارف عمومی ۳۸۵

مبحث دوم - بدهی های دولت ۳۸۶

گفتار یکم - مفهوم بدهی های دولت ۳۸۷

گفتار دوم - مراجع صالح برای رسیدگی به بدهی های دولت ۳۸۷

گفتار سوم - شیوه های تسویه بدهی های دولتی ۳۹۰

منابع و مأخذ ۳۹۱